

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.36.2.8>

Dubravka Brunčić

METAPJESNIŠTVO SLAVONSKIH ROMANTIČARA

dr. sc. Dubravka Brunčić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet
dbruncic@ffos.hr orcid.org/0000-0002-3357-8314

izvorni znanstveni rad

UDK 821.163.42.09-1

821.163.42.02Romantizam

rukopis primljen: 15. rujna 2024; prihvaćen za tisak: 13. prosinca 2024.

U radu se razmatraju obilježja metapjesništva slavonskih romantičara kao teorijsko-književnoga žanrovskog hibrida u kojem se različitim metatekstualnim strategijama (re)kreirao romantičarski mit o pjesničkim kreativnim moćima i promicala romantičarska ideja autonomije umjetničkoga rada, pridonoseći tako konstituiranju romantičarske poetike u hrvatskoj književnosti. Utvrđuje se također da je žanr, uz rad na autonomizaciji književnosti, karakteriziralo podupiranje i reflektiranje 19-stoljetnih hrvatskih nacionalno-kulturnih identifikacijskih procesa. Uporabom imaginarija Parnasa metaforički se označavala vrijednost slavonske književne baštine kao sastavnice hrvatske književnosti te se reprezentirao rad na razvoju jedinstvene hrvatske nacionalne književnosti i uspostavi nacionalnoga književnog kanona.

Ključne riječi: *slavonski književnici; romantizam; metapjesništvo; autonomizacija književnosti; nacionalno-kulturna identifikacija*

I.

U književnohistoriografskim se razmatranjima romantizam prikazuje, među ostalim, kao razdoblje koje je karakterizirao rad na autonomizaciji književnosti koji je pratila i podupirala teorijska refleksija o estetskom statusu književnosti, umjetničkoj spoznaji i imaginaciji. Štoviše, Oskar je Walzel primijetio da su krajem 18. i početkom 19. stoljeća u ranoj, jenskoj fazi njemačkoga romantizma (pod utjecajem Friedricha i Augusta Wilhelma Schlegela, Novalisa itd.) teorijska promišljanja postala tvorbenom sastavnicom romantičarskoga književnoga diskursa, što je značilo da se književnost nije “nipošto uvijek razvil[a] iz teorije, nego često već unapried ostvaruje teoretske spoznaje”, 1944: 141). Na tragu su Walzelovih razmatranja i teze Jean-Luca Nancyja i Philippea Lacou-Labarthea koji su ustvrdili da u romantizmu književnost autoreferencijalnim postupcima “proizvodi vlastitu teoriju” (1988: 12). Maria Cieśla-Korytowska smatra također da je za romantizam u brojnim nacionalnim sredinama karakterističan interes za različita spoznajna pitanja, koji se manifestirao i u književnosti, a iznjedrio je različite teorijsko-spoznajne koncepte poput inspiracije, mašte, introspekcije, kontemplacije, otkrivenja itd. (2002: 40–45).

U skladu s navedenim, u književnopovijesnim se raspravama ističe i razvoj metapjesništva kao teorijsko-književnoga žanrovskog hibrida, kako u tzv. razvijenijim zapadnoeuropskim književnostima, tako i u (polu)perifer-nim slavenskim književnostima u koje su različitim intertekstualnim posredovanjima prodirale ideje iz zapadnoeuropskih književnih sredina.¹ Osim toga, brojni analitičari, iako ne upotrebljavaju termin metapjesništvo, upućuju na idealiziranje umjetnika, pjesnika, tematiziranje pjesničkoga rada i isticanje uloge pjesnika u razvoju nacionalne kulture kao neke od temeljnih odrednica romantizma (Riede 1991; Bénichou 1999; Perkins 1999: 123–142; Ferber 2010: 32–62).

U prosudbama se hrvatske književnosti često isticala skromnija zastupljenost ideja autonomije umjetničkoga stvaralaštva zbog istaknutih nacionalnointegracijskih i prosvjetiteljsko-didaktičkih zahtjeva (Barac 1964: 30–32, 151; Bobinac 2012: 157), no u novijim se proučavanjima hrvatske

¹ O metapjesništvu u engleskom romantizmu usp. O'Neill 1997; u francuskom romantizmu usp. Tsigka 2002: 302–306; u njemačkom romantizmu usp. Pott 2004: 23–138 i Malinowski 2004; u slavenskim književnostima, posebice slovenskoj i ruskoj usp. Juvan 2019a: 49–112.

književnosti romantizma, posebice pjesništva, uočavaju metatekstualni postupci kojima se reprezentiraju i propituju različiti aspekti književne produkcije i umjetničkih kreativnih potencijala. Ti se elementi interpretiraju kao potvrda poetičke raznolikosti hrvatskoga romantizma koji se nije iscrpljivao u podupiranju nacionalno-političkih zahtjeva, nego ga je karakterizirao i rad na postupnoj autonomizaciji književnosti (Brunčić 2018: 111–142, 162–182; Protrka 2023). Budući da su u dosadašnjim raščlambama slabije istražena djela slavonskih romantičara, u ovom će se radu analizirati obilježja njihovih metapjesničkih tekstova. Kako bi se stekao cjelovitiji uvid u specifičnosti toga korpusa, razmotrit će se pjesništvo autora iz faze preporodnoga romantizma te kasnoga romantizma.²

II.

Metapjesništvo³ karakterizira svijest o tekstu koja se očituje u tematiziranju poetičkih pitanja, upućivanju na strukturu, strategije oblikovanja, kvalitetu ili recepciju pjesničkoga teksta (Jancsó 2019: 8). Metaelementi se mogu javljati u različitim pjesmama, a u slučaju kada postanu njihovim temeljnim obilježjem, može se govoriti o metapjesništvu kao specifičnom žanru (Müller-Zettelmann 2005: 126), odnosno teorijsko-književnom žanrovskom hibridu (Pott 2004: 12; Juvan 2019a: 13). S obzirom na način artikuliranja tekstualne svijesti, dio pjesama može biti autoreferencijalno usmjeren i upućivati na vlastiti tekstualni kôd, a dio može biti usmjeren na druge književne tekstove, pa i na druga umjetnička djela (Müller-Zettelmann 2005: 129, 135–137).⁴

² U domaćoj se književnoj historiografiji na različite načine elaboriraju specifičnosti razvoja hrvatskoga romantizma, no načelno se može govoriti o dvjema fazama: o preporodnom romantizmu, koji se dijelom razvijao pod utjecajem hrvatskoga narodnog preporoda, i o kasnom romantizmu koji je trajao do smrti Augusta Šenoe 1881., a dijelom se preklapao s predrealizmom. Usp. Jelčić 2002: 13–14.

³ U stručnoj se literaturi ovaj tip pjesništva označava različitim terminima: metapjesništvo (engl. *metapoetry*, franc. *métapoésie*), autorefleksivno pjesništvo / samosvjesno pjesništvo (engl. *self-reflexive / self-conscious poetry*), poetološka lirika (njem. *Poetologische Lyrik*).

⁴ Iako oba oblika metapjesništva upućuju na književnost kao umjetnički diskurs, zbog čega E. Müller-Zettelmann cjelokupni žanr smatra autoreferencijalnim, tipologija koju donosi ipak upućuje na potrebu preciznijega razlikovanja različitih vrsta metapjesništva pa će se stoga za analitičke potrebe rada zadržati uže shvaćanje autoreferencijalnosti kao svijesti teksta o samome sebi (Oraić Tolić 1993: 136).

Metapjesništvo se često definira s obzirom na tematske odrednice. Metateme uključuju ekspliciranje autorske poetike, tematiziranje pjesničkoga nadahnuća, jezičnih izražajnih mogućnosti, izazova kreativnoga izražavanja, odnosa prema književnoj tradiciji i suvremenima, društvenoga i egzistencijalnog statusa umjetnika, čitateljske recepcije itd. (ista: 132; Juvan 2019a: 51–52). Metatekstualna se svijest pritom može očitovati u eksplicitnom obliku, kroz izravne komentare pjesničkoga subjekta o poetici i pjesništvu, ili u implicitnom obliku, primjerice, poigravanjem formalnim aspektima pjesničkoga teksta, zvukovnošću, vizualnim izgledom i odstupaњem od normirane uporabe jezika, a koji čine “opažljivim jezik – tvorbeni materijal svijeta pjesme” (Bagić 1994: 12).

S obzirom na navedeno, metapjesništvo može imati različite funkcije, primjerice, ovjere autorskoga književnog autoriteta, artikuliranja književnih programa stilskih formacija, propitivanja žanrovskih konvencija, književnoevaluacijske uloge u vidu književne pohvale ili kritike prethodnika i suvremenika, oblikovanja i (ili) propitivanja književnoga kanona, a može imati i zabavne i humorističke intencije te, gledano u cjelini, poticati na promišljanje o pjesničkom umijeću. Budući da se metapjesništvo razvija u različitim književnim razdobljima i u različitim nacionalnim književnim sredinama, njegova obilježja i funkcije ovise, među ostalim, i o književno-povijesnom kontekstu.

III.

Dio analitičara smatra da se romantičarska estetika koja je promovirala ideale slobodnoga umjetničkoga rada, individualizam, predodžbu autora, često pjesnika, kao nadahnutoga, kreativnog genija, vizionara i proroka razvila kao reakcija na modernizacijske društvene procese i kulturne preobrazbe. Kapitalistička ekonomija i tehnološki napredak potaknuli su razvoj tiskarstva i književnoga tržišta, što je doprinijelo raslojavanju čitateljske publike i “komodifikaciji autorstva” jer je ekonomski status književnika, umjesto o umjetničkim mecenama, počeo sve više ovisiti o promjenjivom čitateljskom ukusu (Bennett 2005: 657–661). Romantičarsko je metapjesništvo reflektiralo ambivalentne težnje književnika promovirajući estetski ideal (samo)izoliranoga, nadarenog književnika neopterećenoga čitateljskom recepcijom i ekonomskim dobrima, a istovremeno je donosilo promišljanja pjesničkih subjekata o književnom radu i imalo ulogu (pre)-oblikovanja estetskoga ukusa zamišljene čitateljske publike. Drugim

riječima, metapjesništvo je imalo funkciju ovjeravanja autorskoga autoriteta u novim sociokulturnim okolnostima (Juvan, 2019a: 62–63).

Razvoj metapjesništva u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća zanimljiv je s književnopovijesnoga, stilsko-poetičkog i genološkog aspekta. Riječ je o tekstovima u kojima se spajaju pjesnički diskurs i teorijska refleksija o pjesništvu, a mogu biti oblikovani kao kraće lirske pjesme, soneti, epigrami, elegije, tužaljke, dijaloške pjesme ili dulje pjesme u kojima su se prožimala lirska i epska obilježja. Navedena obilježja metapjesništvo čine zanimljivim primjerom romantičarskoga žanrovskog sinkretizma kao manifestacije romantičarskoga odupiranja normama tradicionalne poetike i promoviranja ideja o autonomiji i slobodi umjetničkoga stvaranja.⁵ Metapjesme su pisali i istaknuti i tzv. rubni rani i kasni romantičari.⁶ Iako zastupljenost takvih pjesama unutar pojedinih autorskih opusa varira, ukupna količina metapjesama u obje faze romantizma, kao i raznolikost toga korpusa pokazuju da su ih autori smatrali važnim i prikladnim oblikom za artikuliranje vlastite poetike i razmatranje statusa književnosti uopće.

Djela hrvatskih, pa tako i slavonskih, romantičara razvijala su se u razdoblju obilježenom modernizacijskim i nacionalnointegracijskim procesima te postupnim razvojem književnoga tržišta⁷ i te su sociokulturne prilike nesumnjivo utjecale na razvoj književnosti. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da su elementi romantičarske poetike, kao i druga obilježja u metapjesništvu slavonskih romantičara, intertekstualno posredovani, potaknuti recepcijom djela europskih i hrvatskih književnika, pri čemu su elementi različitih ranijih književnih tradicija reinterpreterani u skladu s romantičarskim idejama nacionalno-kulturne identifikacije i (ili) autonomizacije umjetničkoga stvaralaštva.⁸ Dakle, osim podupiranja nacionalno-

⁵ Opširnije o romantičarskoj žanrovskoj hibridnosti usp. Bobinac 2012: 155–166.

⁶ Primjerice, P. Štoos, *Ptica u kerletki*; I. Mažuranić, *Peru*; S. Vraz, *Odgovor bratji, što žele, da pjevam davorie, Tri moći, Istrošen predmet*; P. Preradović, *Pjesnik, Pjesnikova kob, Radost i muka pjesnikova*; A. Nemčić, *Pěšnik svojim pěšmam*; A. Šenoa, *Moje pjesme, Srce pjesnikovo*; R. Jorgovanić, *Čemu pjesnik?*; L. Vukelić, *Uzor-pjesniku, Pjesniku raj*, kao i slavonski pjesnici kojima ću se поближе baviti u ovom radu.

⁷ Opširnije o tome usp. M. Protrka 2008; S. Cođa 2015; I. Žužul 2015.

⁸ Prema M. Juvanu autonomizacija i nacionalizacija književnosti odvijaju se kao komplementarni procesi. Oslanjajući se na teoriju književnoga polja Pierrea Bourdieua, autonomizaciju tumači kao proces temeljem kojega su akteri književnoga polja (književnici, čitatelji, nakladnici, kritičari) “postupno počeli percipirati književni diskurs kao relativno samostalnu jedinicu društvene komunikacije koja slijedi vlastite, primarno estetske svrhe”

integracijskih procesa u pjesmama se očituju diskurzivne strategije oblikovanja književnoga kanona, propituje se društveni status književnosti, umjetničko nadahnuće i predodžbe o književnoestetskim vrijednostima. Može se reći da u tekstovima dominiraju obilježja eksplicitnoga modela metapjesništva, a poetička se promišljanja artikuliraju naslovno, tematiziraju u pjesmama izravno ili metaforički. Metatekstualna se refleksija može očitovati kao subjektovo kritičko promišljanje o pjesništvu i književnosti uopće ili kao autoreferencijalna strategija, odnosno subjektovo samoidentificiranje kao pjesnika i promišljanje o vlastitom statusu i pjesničkom radu. Osim toga, niz pjesama u kojima se tematiziraju različiti aspekti pjesnikovanja mogu se interpretirati kao vid implicitne autoreferencijalnosti jer autor, odnosno pjesnički subjekt “gradeći metatekstove o općim književnim temama ili drugim tekstovima šifrirano govori o samomu sebi i vlastitoj poetici” (Oraić Tolić 1993: 137).

IV.

Paralelno s 19-stoljetnim radom na oblikovanju hrvatskoga nacionalnog književnog kanona⁹ objavljujane su i metapjesme u kojima su artikulirani modeli i načela tvorbe kanona. Tema je posebice vidljiva u pjesmama objavljenima u prvim dvama godištim časopisa *Danica*¹⁰ u kojem su radove objavljivali slavonski književnici koji su podupirali preporodne nacionalno-političke programe i koji su *Danicu* smatrali središnjim nacionalnim književno-kulturnim glasilom.

U dijelu su pjesama slavonskih romantičara strategije oblikovanja književnoga kanona prikazane kreiranjem imaginarija Parnasa,¹¹ čijom se uporabom metaforički determinirao status slavonske književne baštine unutar hrvatskoga književnog kanona te su se uspostavljale intertekstual-

(2019a: 97). U procesu nacionalizacije književnost se uspostavljala “kao središnje jezično i kulturno obilježje nacionalne zajednice” (isti: 98).

⁹ Opširnije o oblikovanju književnoga kanona u hrvatskoj književnoj kulturi 19. stoljeća usp. Protrka 2008.

¹⁰ Časopis *Danica* objavljujvan je pod različitim nazivima: *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka* (prvih 28 brojeva 1835.), *Danica Horvatska, Slavonska i Dalmatinska* (br. 29–50, 1835; 1843–1848) i *Danica ilirska* (1836–1843; 1849). Zbog jednostavnosti se u radu koristi naziv *Danica*, a svi će se citati iz časopisa navoditi prema pretisku 1970–1972.

¹¹ Imaginarij Parnasa javlja se u različitim nacionalnim književnostima te ima brojna i raznolika značenja. Opširnije o njegovu razvoju i značenjima usp. Juvan 2019b: 87–91.

ne poveznice između nacionalne književnosti i zamišljenoga svjetskog (europskog) književnog kanona i određivali mehanizmi razvoja hrvatske književnosti.

U pjesmi Jurja Tordinca *Žalost – radost* (16/1835), koja početnim stihovima intertekstualno korespondira s nekoliko brojeva ranije objavljenom pjesmom Pavla Štoosa *Kip domovine vu pochetku leta 1831.*, motivima se slavonske riječne geografije i faune metaforički prikazuju aktualne prijetnje procesima nacionalne jezično-kulturne identifikacije.¹² Središnji dio pjesme čini alegorijski prikaz statusa slavonskih književnih i sociokulturnih prilika. Analogno figuri “tužne bogice” iz Štoosove pjesme tu se javlja lik uplakane vile Slavonkinje kao personifikacije domovinskoga prostora (što je naslijeđeno iz hrvatske ranonovovjekovne književnosti¹³) i slavonske književnosti.

Slavonske se književne prilike reprezentiraju uspostavljanjem intertekstualnih poveznica spram pjesništva Matije Petra Katančića, a manifestiraju se preispisivanjem elemenata klasicističke poetike (pastoralno-idilični ugođaj, antičke mitološke reminiscencije spojene s elementima slavonskoga zavičajnog okruženja). Referencama na Katančića ovjerava se vrijednost slavonske književnosti unutar hrvatskoga književnog kanona (pjesnički subjekt ističe da su njegova djela “Svake slave vrjedn, i krasote puna, / Vredna da se pčvcu stavi lovor – kruna!”, Tordinac 1835: 63). Lik vile Slavonkinje upućuje se stoga na požeško brdo Sokolovac, gdje su “neumerlog Katančića dila” (isti: 63), a koje je djelomično prikazano kao slavonska inačica Parnasa na kojem boravi Apolon okružen Panom, satirima i vilama Ternavkinjom i Fruškogorkom kao slavonskim ekvivalentima muza.

Uporabom prozopopeje¹⁴ i apostrofa u pjesmi se uspostavlja dijalog između likova vile Slavonkinje i Apolona. Za razliku od estetskih dosega ranonovovjekovne slavonske književne baštine lik ožalošćene majke vile upozorava Apolona na aktualnu umjetničku stagnaciju i traži pomoć u obnovi književnoga rada: “Daj! da pisci učni narod moj podignu, / Da s hitrimi krili do Parnasa stignu; / Daj! da sinci moji Aganipa vrila / Napijuć se pišu

¹² Na te je poveznice upozorila S. Coša 2015: 538–539.

¹³ Opširnije o podrijetlu i primjerima tih predodžbi u hrvatskoj ranonovovjekovnoj književnosti usp. Blažević 2005; Budiščak 2020: 257–269. O alegorijskim prikazima ženstvenosti u romantizmu usp. Badurina 2009: 47–52.

¹⁴ Prozopopeja je retorička figura kojom se daje riječ “odsutnim i iščezlim osobama, nevidljivim i nadnaravnim bićima, životinjama, predmetima, konceptima” (Bagić 2012: 268).

moja krasna dila” (isti: 63). Uz procese nacionalizacije književnosti, razvidne u prosvjetiteljsko-romantičarski oblikovanoj vilinoj argumentaciji o ulozi pjesnika u nacionalnom prosvjećivanju, toposom Parnasa naglašava se važnost rada na estetizaciji književnosti i podizanju njezine umjetničke kvalitete. U Apolonovu se utješnom odgovoru spajanjem tropa buđenja nacije s čestim romantičarskim motivom glazbala kao metafore za pjesništvo naglašava središnja uloga pjesnika u posredovanju različitih ideja i osjećaja (“Pěsnik strunu veće na gudilo veže, / Źalost odbaciva, a radost nateže”, isti: 64). Uz to se u pjesmi oblikuje romantičarski stilizirana predodžba naroda kao kolektivnoga subjekta čiji se identitet oblikuje kroz recepciju književnoga stvaralaštva.

Kreiranjem slavonske inačice Parnasa, zazivom Apolonove pomoći u poticanju umjetničkoga nadahnuća te referencama na Katančića kao slavonskoga / hrvatskog klasika, čiji je književni rad oblikovan kao spoj utjecaja antičke i hrvatske usmenoknjiževne baštine, u pjesmi se implicitno ističu tri uporišta izgradnje nacionalnoga književnog kanona. Promiče se ideja legitimiranja vrijednosti nacionalne književnosti preuzimanjem “dijela simboličkoga kapitala akumuliranoga u kanonu europske antike” (Juvan 2019b: 109), zagovara se uspostavljanje kontinuiteta spram ranonovovjekovne štokavske književne tradicije i oslanjanje na usmenu književnost u kojoj se, prema idejama J. G. Herdera, očituje narodni duh.

U metapjesmama Mate Topalovića *Rodoljub Miloslavu* (49/1835) i *Spěv prijatelju da ilirski piše*¹⁵ (52/1836) imaginarij Parnasa u funkciji je, pak, isticanja različitosti hrvatske književnosti u odnosu na europsko književno nasljeđe, uspoređivanja njezine vrijednosti naspram zapadnoeuropskih i drugih slavenskih književnosti te kritičkoga razmatranja statusa književnosti u modernom društvu. U obje se pjesme naslovno uspostavlja komunikacija između pjesničkoga subjekta i imenovanoga (Miloslavu) ili neimenovanog adresata (prijatelju). Međutim, uporaba apostrofe “manje djeluje kao uspostavljanje *Ja – Ti* odnosa (...), a više kao dramatizacija ili stvaranje slike sebstva” (Culler 2005: 156–157).¹⁶ Subjekt se tako u obje pjesme samo-

¹⁵ Pjesma je potpisana pseudonimom Rodoljub Zdenčanin. Autorstvo se navodi prema M. Živančević 1973.

¹⁶ Iako se u dijelu književnohistoriografskih raščlambi uvriježilo isticati koncepciju romantičarskoga subjekta kao (samo)izoliranoga, autonomnog pojedinca, novija čitanja skreću pozornost na dijalošku strukturu romantičarskih tekstova i uporabu brojnih tropa obraćanja jer se dijalog smatrao poželjnim obrascem za artikuliranje različitih ideja i, poslje-

identificira kao domoljubna figura zabrinuta za budućnost nacionalne (ilirske) književnosti.¹⁷

U pjesmi *Rodoljub Miloslavu* pjesnički subjekt ističe asimetriju između ljepote nacionalnoga jezika kao umjetničkoga izražajnog sredstva i nerazvijenosti i skromnih estetskih dosega domaće u odnosu na druge slavenske književnosti. Taj se prijemor potom u romantičarskoj maniri tumači kao posljedica rascjepa između umjetnika i društva, odnosno ograničenosti pjesničkih kreativnih potencijala ekonomskim i sociokulturnim prilikama. Pozivajući se na čuvene Marcijalove stihove o važnosti financijske potpore za razvoj kvalitetnoga književnog rada (8,56)¹⁸ subjekt upozorava na aktualni status autora na književnom tržištu: “Nek bude podporitelj’ pa ni pisac manjkati neće!” (Topalović 1835: 296). Kao prepreku razvoju nacionalne književnosti ističe nekritičku recepciju stranih književnih utjecaja (iskazanu motivom slijeđenja talijanskih i njemačkih muza), a nasuprot supostojanju različitih regionalnih književnih tradicija zagovara nacionalno-književnu integraciju (“Nek’ brate! jedna blagojnica blago naroda čuva!”, isti: 296).

Za razliku od Tordinčeve pjesme u kojoj se idejom književnoga kanona nastojalo legitimirati hrvatski nacionalno-kulturni identitet (kao spoj triju regionalnih tradicija: slavonske, horvatske i dalmatinske), u ovoj se pjesmi ovjerava ilirski identitet, a toposom ilirskoga Parnasa iskazuje se subjektova ambicija izgradnje estetski reprezentativne književnosti i ovjere njezine pripadnosti zamišljenomu svjetskom književnom kanonu (“ter Parnassu svēt će se divit ilirskom!”, isti: 296). Ta je literarna strategija usporediva s književnom produkcijom u drugim europskim sredinama. Naime, za 19-stoljetne nacionalno-integracijske procese u istočnoj, južnoj i sjeverozapadnoj Europi, koji nisu nužno rezultirali uspostavljanjem nacionalnih država, neizostavno je bilo “vrednovanje etno-lingvističke (‘nacionalne’) grupe vlastitom i autonomnom književnošću”, pri čemu je “pokazivanje

dično, konstituiranje subjektova identiteta (Esterhammer 2000: 179). Kao što će se pokazati u daljnjoj analizi, dio je tekstova slavonskih romantičara također dijaloški ustrojen, pjesnički se subjekti obraćaju različitim (ne)imenovanim bićima (ljudima, vilama, bogovima), apstrakcijama, pojavama i prostorima koji ne moraju nužno odgovarati, a ponegdje se uprizoruje dijalog između pjesničkoga subjekta i njegovog adresata.

¹⁷ Ilirizam je bio višeznačna i proturječna ideološka koncepcija koja je, među ostalim, kroz ideju (južno)slavenske kulturne uzajamnosti pridonijela hrvatskoj nacionalno-kulturnoj integraciji. Opširnije o tome usp. Rapacka 2002: 78–84.

¹⁸ O Marcijalovim stihovima usp. Bricko 1989.

drugima određene razine intelektualnoga i estetskog postignuća postalo iznimno važno” (Nemoianu 2002: 249).

Nešto drukčije ideje mogu se iščitati u pjesmi *Spjev prijatelju da ilirski piše* u kojoj je naslov oblikovan kao metatekstualni iskaz subjekta o poetičkom programu koji zastupa.¹⁹ Imaginarij Parnasa u pjesmi je stiliziran u skladu s romantičarskom organicističkom poetikom.²⁰ Književnost je predočena metaforama vrta i cvijeća, a umjetničko je nadahnuće personificirano likovima muza koje ujedno reprezentiraju procese nacionalizacije književnosti (slavenska i ilirska muza te muze zapadnoeuropskih naroda). Strategije izgradnje domaće književnosti subjekt reprezentira kao istovremeni rad na razlikovanju od modernih zapadnoeuropskih literarnih tradicija: “Već njihovim cvjetjem Parnas je narešen, Olimp je; / Već njihovim Muzam neš se dopasti nikad!” (Topalović 1836: 205). Zanimljivo je uočiti da se strategije prevladavanja marginalnoga statusa hrvatske / ilirske književnosti temelje na djelomičnom osporavanju estetske superiornosti i univerzalnosti svjetskog književnog kanona, što je istaknuto metaforom “zaraslih putova” (“Misliš Homera *zarastle* – Marona li, Flaka, Petrarke, / Jel k neumerlosti Klopštoka *pute* gazit!”, isti: 206). Nasuprot tomu se obiteljskom metaforikom (slavenska i ilirska muza kao majčinske figure) i somatskim metaforama (“*Muzi* predaj se *ilirskoj*, njezino baci s’ u krilo!”, isti: 206) nastojalo diskurzivno (re)kreirati učinak emocionalne privrženosti adresata prema vlastitoj nacionalno-književnoj tradiciji, istaknuti njezine estetske potencijale i izražajne mogućnosti ilirskoga jezika.

¹⁹ E. Müller-Zettelmann smatra da paratekstualni elementi poput naslova, posveta ili mota nisu metapjesničke tehnike, ali mogu “osnažiti metarefleksivni sadržaj pjesme” (2005: 141). Njezino tumačenje smatram preuskim jer su paratekstovi sastavni dijelovi pjesme i svojevrsni komentari glavnomu tekstu. Tako i naslov “pripada (...) tekstu kao njegovo ime”, on je “način saumoutvrđivanja teksta u odnosu na izvantekstnu stvarnost” (Užarević 1991: 52).

²⁰ Romantičarski se organicizam dijelom temeljio na ideji da “književni proces poštuje zakone usporedive s prirodnim zakonima” (Neubauer 2002: 492), a organicističkim su se metaforama iskazivale različite predodžbe o književnosti, od ideje autonomije umjetničkoga djela do isticanja nacionalnohomogenizacijske uloge književnosti i naglašavanja “organičkoga” kontinuiteta (...) nacionalne kulture, nacionalne tradicije i nacionalnoga karaktera” (isti: 500).

V.

Osim navedenoga, u brojnim se pjesmama različitim metatekstualnim postupcima afirmirao romantičarski ideal autonomije umjetničkoga rada. Jedna je od zanimljivijih metapjesama *Moje pjesni* Jurja Tordinca koja se može čitati kao romantičarski autopoeitički manifest. Oblikovana je kao objava i odluka subjekta o pjesničkom radu, što je istaknuto gotovo identičnim stihovima u prvoj i posljednjoj strofi: “Nek iz sarca pjesni moje / Dok god živim teku, / I radosne glase svoje / Raznose u zveku.” (*Danica*, 20/1840: 77). Tim se egzercitivima²¹ konstituira identitet subjekta kao pjesnika, a oponašanjem se biblijske starozavjetne božanske stvaralačke objave (“Neka bude”) implicitno uspostavlja analogije između božanskih i pjesničkih kreativnih moći te se skreće pozornost na stvarateljsku moć jezika. Subjektov je iskaz autoreferencijalnoga karaktera jer se referira na vlastiti izražajni kôd, odnosno na sâm pjesnički diskurs. Uporabom motiva ptice, kojim se u romantizmu često metaforički reprezentira pjesničko stvaralaštvo,²² artikuliraju se temeljne odrednice romantičarske estetike poput slobode umjetničkoga rada, nesputanosti literarnim konvencijama i neopterećenosti potencijalnom recepcijom (“Ta i ptica na grančici / Glasak uzvisuje, / Nit što mari, u šumici / Da li ju tko čuje.” (1840: 77). Pjesnikovanje se prikazuje kao čin stvaralačkoga zanosa koji pruža estetski užitak recipijentima i sâmomu pjesničkom subjektu (“Ja, da sebe razveselim, / Samo pjesni slažem”, isti: 77). Subjekt pritom skreće pozornost na zvukovna obilježja teksta (“u zveku”), naglašena i motivom ptičjega pjeva (“Glasak uzvisuje”), čime se ujedno ističe romantičarima važna glazbena dimenzija pjesme.

²¹ Analizirajući performativnu koncepciju jezika, shvaćenoga kao vrsta izvedbe ili djelovanja, J. L. Austin jezično polje razmatra kroz tri aspekta: lokuciju, koju definira kao čin iskazivanja, ilokuciju, kao čin ostvaren iskazivanjem, i perlokuciju, shaćenu kao učinak ilokucijskoga čina na adresata (1975: 109). U Austinovoj su tipologiji objave i odluke ilokucijski činovi koji pripadaju skupini egzercitiva ili naredbi, a temeljna im je funkcija donošenje odluka kojima govornik naređuje ili propisuje određeno postupanje (isti: 155).

²² A. Barac taj je motiv povezo s utjecajem J. W. Goethea (1964: 265). Nije precizirao o kojem je djelu riječ, no vjerojatno je imao na umu roman *Naukovanje Wilhelma Meistera* koji je utjecao na brojne romantičare. U roman je interpolirana pjesma lika starca na harfi u kojoj se sloboda pjesničkoga stvaralaštva poistovjećuje s pjevom slobodne ptice na grani (usp. Goethe 1960: 109–110), a sličan se motiv javlja i u Tordinčevoj pjesmi. Opširnije o ptičjoj metaforici u romantizmu usp. Ferber 2010: 39–43. U kontekstu razvoja hrvatskoga romantizma zanimljiva je i pjesma *Ptica u kerletki* P. Štoosa (1835: 237) u kojoj se figurom prozopopeje uvodi glas ptice kao pjesničkoga subjekta čija zatočenost u krletki metaforički reprezentira umjetničku sputanost i nerazvijenost domaće književnosti.

Osim kod Tordinca, i u drugim se metapjesmama mogu iščitati elementi romantičarskoga orfizma koji se očituju u naglašavanju glazbenih aspekata pjesništva, prikazivanju pjesničkoga izražavanja kao pjesnikovanja i isticanju pjesnikova talenta “izravnoga (magičnog) utjecaja na okruženje kroz pjesmu” (Ciešla-Korytowska 2002: 46). Brojni su motivi glazbala ili njihovih dijelova (tamburica, lira, gusle, žice, gudalo) kao metonimija ili metafora za pjesnički rad kojima se, primjerice, označavaju sredstva izražavanja subjektivih osjećaja (“Tambure se odmah hvatam, / Miline joj stanem slaviti”, Filipović, “Izvor mojih pjesamah”, *Danica*, 50/1846: 197) ili estetske vrijednosti pjesme (“Pjesnik pako liru imajući / Skladno žice neprestaje tući”, Tordinac, “Srčca pjesnička”, *Danica*, 37/1840: 145).

U pjesmi Ilije Okrugića *Pjesnik* subjekt majke-Vile (muze) apostrofirajući pjesnika ističe izražajne mogućnosti jezika (“rieč tvoja nek’ ugadja / I od meda bude sladja”, 1863: 108), a pjesničko poslanje citatnom se aluzijom povezuje s mitom o orfejskoj snazi pjesništva (“K tom da pjevaš mili sine / Da svak gine od miline! / Kamen mrtvi nek oživi, / Nek te sluša, nek se divi!”), 1863: 108), identificirajući time pjesnika kao iznimno nadarenoga pojedinca koji ima sposobnost preobražavati svijet.

Česta je metatema i umjetničko nadahnuće. U pjesmama se ono prikazuje referiranjem na onostrane, izvanjske izvore poput Apolona (J. Tordinac, *Žalost – radost*), muza (M. Topalović, *Spjev prijatelju da ilirski piše*; I. Filipović, *Gdie je pjesnika stan?*; I. Okrugić, *Pjesnik*), božanskoga dara (I. Okrugić, *Pjesnik*; N. Špun-Strižić, *Pjesma*), ali i na unutrašnje kreativne porive poput ljubavnih osjećaja (I. Filipović, *Izvor mojih pjesamah*; P. Marković, *Moje pjesni*).

U pjesmama *Izvor mojih pjesamah* Ivana Filipovića i *Moje pjesni* Petra Markovića autorefleksivna su promišljanja potaknuta ljubavnim zanosom. Za razliku od niza pjesama hrvatskih romantičara u kojima su se prožimali i (ili) sučeljavali ljubavni i domoljubni diskursi,²³ u tim su pjesmama ljubav i ženska ljepota jedini izvori nadahnuća. U Markovićevoj pjesmi subjekt pjesništvo prikazuje kao medij za izražavanje ljubavnoga zanosa i patnje (“Sve po jedna iskra vrcu / Van iz ovih grudi tiesnih – / Ote iskre vrcajuće / Moje su ti, dievo, pjesni.”, 1876: 68). U Filipovićevoj je pjesmi ljubav preduvjet za subjektovo pjevanje (“Kad na Milku ja pomislim, / Već mi usta stanu pēti.”, 1846: 197), pri čemu subjekt promišlja i o (ne)mogućnosti pronalaženja

²³ O tome usp. Badurina 2009: 46–57; Coha 2012.

adekvatnoga jezičnog izraza za iskazivanje intimnih osjećaja. Uvođenjem intertekstualnih referenci na istaknute europske i hrvatske književnike spajaju se topos skromnosti i topos neizrecivosti pjesništva²⁴ te se uspostavlja opreka između ograničenih pjesničkih mogućnosti i iznimnih vrijednosti objekta opjevavanja (“Da sam Orfej, Omir slavni / Il Gundulić i Virgili, / Nebi nikad dosta slave / Mogo dati mojoj vili.”, isti: 197).

U pjesmama I. Filipovića *Gdie je pjesnika stan?* i I. Okrugića *Pjesnik* umjetnička se inspiracija prikazuje preispisivanjem vilinskoga folklornog imaginarija u kojem su sadržane citatne aluzije na Parnas. U obje pjesme kazivač opisuje proljetni gorski pejzaž i bujnu prirodu koji konotiraju pjesničke kreativne potencijale, a motivima vilinskoga (muzinog) cjelova i ispijanja vode iz vilinskoga vrela (Filipović) ili kupanja subjekta pjesnika kao vilinskoga sina u vrelu metaforički se prikazuje pjesničko nadahnuće (“Vile njega cjelivaju, / Čarobno mu pitje daju / Od sladjanijah pjesmicah.”, Filipović, *Danica*, 29/1846: 115; “Porodila / Čedo Vila. / (...) U vilinsko svoje vrelo / Okupa mu nježno tielo”, Okrugić 1863: 107). U Filipovićevoj se pjesmi diskurzivnom modifikacijom vilinsko-parnasovskoga imaginarija i organicističkim metaforama cvijeća kao oznaka za pjesnikovanje ističe vrijednost pjesnikova rada (“U vilinski cvietni dvor; / Tamo krasno bira cvietje, / A Vila ih njegva splietje, / U kitice umietno.”, 1846: 115). Idilični gorski krajolik nije geografski i nacionalno određen, nego se citatnim aluzijama pjesniku simbolički pripisuje umjetnički prestiž, a pjesništvu zamišljene univerzalne estetske vrijednosti.

U Okrugićevoj je pjesmi folklorna matrica spojena s kršćanskim imaginarijem, čime se povezuju dva izvora pjesničkoga nadahnuća: identifikacijom subjekta pjesnika kao vilinskoga sina pjesnikovanje se predstavlja kao prirodni dar, dok se ustoličenjem pjesnika kao božanskoga namjesnika ističe božansko podrijetlo inspiracije. Pjesniku se time pridaje sakralni legitimet, što se naglašava uspostavljanjem analogije između božanskih i pjesničkih kreativnih moći (“Jednom riečju ko Bog stvara, / Il sve ruši i obara”, 1863: 111).²⁵ Kazivač pjesnikovanju pripisuje značajke univerzalnoga jezika kojim se mogu opjevavati različite teme (ljubav, domoljublje, priroda)

²⁴ O podrijetlu toposa neizrecivosti usp. Curtius 1998: 176–178. Prema A. Janowitz osciliranje između veličanja pjesničkih moći i isticanja ograničenja kreativnoga izražavanja jedno je od tipičnih romantičarskih obilježja (1990: 15, 43–46).

²⁵ O poveznicama književnoga i religijskog diskursa u romantizmu usp. Perkins 1999; Cieśla-Korytowska 2002: 43–53.

i u romantičarskoj maniri naglašava da stvaralački potencijali pjesniku jamče slobodu umjetničkoga rada (“S čuvstva i mašte duh mu plodan, / Nezavisno jest slobodan; Nitko s njim ne gospodari”, isti: 111–112) i nesputanost zahtjevima modernoga društva ili potencijalnom recepcijom njegova rada.

U dijelu su metapjesama temom upravo čitateljska recepcija i ekonomske prilike koje utječu na pjesnički rad, pri čemu subjekti iskazuju različita raspoloženja i stavove, od kritičkoga otpora, kreativnoga ushita do rezignirane patnje. U Tordinčevoj pjesmi *Srčca pėsnička* uspostavlja se opreka između romantičarskoga ideala kreativne autonomije i ekonomskih interesa koji determiniraju postupke mnoštva ljudi. Ironizirajući taštinu i pohlepu lirski subjekt simbolima materijalnoga bogatstva suprotstavlja duhovne vrijednosti pjesništva (“Vi tražite bogatstva i blaga / I golcondskog još kamenja draga! (...) Zato pėsnik višu srčcu žudi, / A duh mu se k nebesima trudi”, 1840: 145). Metaforičkom preoblikom motivi materijalnoga blagostanja postaju oznake pjesničkoga božanskog nadahnuća, a subjekt naglašava iznimnost pjesničkih kreativnih i spoznajnih moći čiji božanski izvor predstavlja simboličko uporište pjesnikova autoriteta i (samo)legitimacije (“Tko da š njime tad se uspoređi, / Š njim, koi nebo otvoreno gled! (...) Rajsku radost, da on tada kuša”, isti: 145).

U autoreferencijalnoj pjesmi I. Okrugića *Mojoj knjizi sretna puta* uporabom su apostrofe naslov i cjelokupna pjesma kreirani kao subjektovo obraćanje pjesništvu,²⁶ a motiv sretna puta metaforički označava potencijalnu čitateljsku recepciju. Indikativno je da se književni rad i njegova recepcija označavaju ekonomskim kategorijama kojima se aludira na komodifikaciju književnoga rada koji u novim socioekonomskim uvjetima gubi auru uzvišenoga poslanja i počinje se tretirati kao roba na književnom tržištu.²⁷ Uporabom toposa skromnosti oblikuje se subjektova samoprocjena vlastitoga pjesničkog talenta (“sve što imadoh / U imetku slabom svom” (1863: 8), dok se prehrambeno-ekonomskom metaforom iskazuje želja da ne izostane adekvatna nagrada za uloženi trud (“Nedo Bog ti da od praga / Do praga se tepeš sad, / (...) Proseć kruh da tišaš glad.”, isti: 8). Za razliku od

²⁶ Prema E. Tsigka apostrofa u romantizmu često služi kao metapoetičko sredstvo koje omogućuje obraćanje pjesničkoga subjekta “vlastitoj pjesmi ili vođenje dijaloga sa svojim čitateljem” (2022: 203), kao i sa sâmim sobom (ista: 404).

²⁷ Opširnije o romantičarskoj koncepciji književnosti, “komodifikaciji autorstva” i utjecaju tržišne ekonomije na društveni status umjetnika usp. Bennett 2005: 658–661.

Tordinčeve pjesme, tu nema snažnije subjektive kritičke osude spomenutih ekonomskih principa, nego se, u skladu sa slavenofilskom orijentacijom teksta, nastoji (re)kreirati idealna čitateljska publika (“Jer sve k našim ti ćeš doć, / A Slavjan je rad dočekô”, isti: 8).

S druge strane, u pjesmi Napoleona Špun-Strižića *Pjesnik* naglašava se subjektivna stvaralačka tjeskobnost zbog ograničavanja stvaralačke slobode i nerazumijevanja čitateljske publike. U pjesmi se na Preradovićevu tragu oblikuje tema nesretne pjesničke kobi,²⁸ a pjesnikovanje se prikazuje kao iskustvo kontinuirane patnje (“A nikad stanka nećeš nač, / Da u mir skloneš glavu.”, 1866: 27).

U skladu s provedenom analizom može se zaključiti da je metapjesništvo slavonskih romantičara imalo višestruki značaj u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća. Različitim metareferencijalnim strategijama, uvođenjem elemenata romantičarskoga orfizma, organicizma i ptičje metaforike za reprezentiranje pjesničkoga rada, u tekstovima se (re)kreira romantičarski mit o pjesničkim kreativnim i spoznajnim moćima te se artikulira i propituje ideja autonomije umjetničkoga stvaranja kao jedna od temeljnih odrednica romantičarske poetike. Može se također uočiti da su se u metapjesništvu prožimali rad na nacionalizaciji književnosti i na autonomizaciji umjetničkoga stvaralaštva. Cjelokupni žanr može se interpretirati kao dio strategija kojima se pridonosilo integraciji hrvatske književnosti, (re)valoriziranju slavonske književnosti unutar nacionalnoga književnog korpusa i uspostavljanju jedinstvenoga nacionalnog jezika. Strategije oblikovanja nacionalnoga književnog kanona imale su ulogu legitimiranja vrijednosti nacionalne književnosti i njezina diferenciranja u odnosu na druge moderne nacionalne književnosti. Istovremeno se, u skladu s romantičarskom poetikom i estetikom, propitivanjem društvenoga statusa književnosti, radom na kanonizaciji odabranih autora, tematiziranjem pjesničkoga nadahnuća, kreativnih potencijala i izražajnih mogućnosti pjesničkoga jezika, usmjeravala pozornost na estetske vrijednosti kojima se književnost razlikuje od drugih vrsta sociokulturnih diskursa te se tako pridonosilo autonomizaciji književnosti.

²⁸ O spomenutim temama kod P. Preradovića usp. Brunčić 2018: 124; Protrka 2023: 260–263.

Popis literature

- Austin, John Langshaw (1975) *How to Do Things with Words*, Harvard University Press, Cambridge.
- Badurina, Natka (2009) *Nezakonite kćeri Ilirije*, Centar za ženske studije, Zagreb.
- Bagić, Krešimir (1994) *Živi jezici*, Naklada MD, Zagreb.
- Bagić, Krešimir (2012) *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb.
- Barac, Antun (1964) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije, knj. 1. Književnost ilirizma*, JAZU, Zagreb.
- Bénichou, Paul (1999) *The Consecration of the Writer, 1750-1830*, University of Nebraska Press, Lincoln – London.
- Bennett, Andrew (2005) “The idea of the autor”, *Romanticism. An Oxford Guide*, ur. Nicholas Roe, Oxford University Press, Oxford – New York, str. 654–664.
- Blažević, Zrinka (2005) “*Plorantis Croatiae saecula duo*: diskurzivne adaptacije i performativne funkcije marijanskog toposa”, *Umjetnost riječi*, 49, 1, Zagreb, str. 37–47.
- Bobinac, Marijan (2012) *Uvod u romantizam*, Leykam international, Zagreb.
- Bricko, Marina (1989) “Prijevod: Marcijal, *Osmo knjiga epigrama*”, *Latina et Graeca*, 1, 33, Zagreb, str. 25–48.
- Brunčić, Dubravka (2018) *Zamišljena obitelj: o rodu i naciji u pjesništvu hrvatskoga romantizma*, Filozofski fakultet, Osijek.
- Budišćak, Vanja (2020) *Žanrovska obilježja Odiljenja sigetskoga Pavla Rittera Vitezovića*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Cieśla-Korytowska, Maria (2002) “On Romantic Cognition”, *Romantic Poetry*, ur. Angela Esterhammer, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, str. 39–53.
- Coha, Suzana (2012) “Između drage i domovine: o pjesništvu hrvatskoga narodnog preporoda”, *Komparativna povijest hrvatske književnosti, knj. XIV. Romantizam – ilirizam – preporod*, ur. Cvijeta Pavlović, Vinka Glunčić-Bužančić i Andrea Meyer-Fraatz, Književni krug – Odsjek za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta, Split – Zagreb, str. 159–174.

- Coha, Suzana (2015) *Medij, kultura, nacija*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet, Zagreb.
- Culler, Jonathan (2005) *The Pursuit of Signs*, Routledge, London – New York.
- Curtius, Ernst R. (1998) *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, Naprijed, Zagreb.
- Danica ilirska* (1835–1849) Zagreb [Reprint izdanje, ur. Ivo Frangeš, Liber, Zagreb, 1970–1972].
- Esterhammer, Angela (2000) *The Romantic Performative*, Stanford University Press, Stanford.
- Ferber, Michael (2010) *Romanticism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford – New York.
- Goethe, Johann Wolfgang (1960) *Wilhelm Meister*, Naprijed, Zagreb.
- Jancsó, Daniella (2019) *Twentieth-Century Metapoetry and the Lyric Tradition*, De Gruyter, Berlin – Boston.
- Janowitz, Anne (1990) *England's Ruins*, Basil Blackwell, Cambridge.
- Jelčić, Dubravko (2002) "Hrvatski književni romantizam", *Hrvatski književni romantizam*, prir. Dubravko Jelčić, Školska knjiga, Zagreb, str. 13–82.
- Juvan, Marko (2019a) *Hibridni žanrovi*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci i Novi Sad.
- Juvan, Marko (2019b) *Worlding a Peripheral Literature*, Palgrave Macmillan, Singapore.
- Kahn, Andrew (2008) *Pushkin's Lyric Intelligence*, Oxford University Press, Oxford – New York.
- Lacoue-Labarthe, Philippe, Nancy, Jean-Luc (1988) *The Literary Absolute*, State University of New York Press, Albany.
- Malinowski, Bernadette (2004) "German Romantic Poetry in Theory and Practice: The Schlegel Brothers, Schelling, Tieck, Novalis, Eichendorff, Brentano, and Heine", *The Literature of German Romanticism*, ur. Dennis F. Mahoney, Boydell & Brewer, Rochester – Woodbridge, str. 147–169.
- Marković, Petar (1876) "Moje pjesni", *Hrvatski dom: zabavnik hrvatske omladine za godinu 1876.*, 1, Zagreb, str. 68.
- Müller-Zettelmann, Eva (2005) "A Frenzied Oscillation': Auto-Reflexivity in the Lyric", *Theory into Poetry*, ur. Eva Müller-Zettelmann i Margarete Rubik, Rodopi, Amsterdam – New York, str. 125–145.

- Nemoianu, Virgil (2002) “National Poets’ in the Romantic Age: Emergence and Importance”, *Romantic Poetry*, ur. Angela Esterhammer, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, str. 249–255.
- Neubauer, John (2002) “Organicist Poetics as Romantic Heritage?”, *Romantic Poetry*, ur. Angela Esterhammer, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, str. 491–507.
- Okrugić Sriemac, Ilija (1863) *Sriemska vila*, Tiskom Dragutina Lehmana i druga, Osijek.
- O’Neill, Michael (1997) *Romanticism and the Self-Conscious Poem*, Oxford University Press, Oxford – New York.
- Oraić Tolić, Dubravka (1993) “Autoreferencijalnost kao metatekst i kao ontotekst”, *Intertekstualnost & autoreferencijalnost*, ur. Dubravka Oraić Tolić i Viktor Žmegač, Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta, Zagreb, str. 135–147.
- Perkins, Mary Anne (1999) *Nation and Word, 1770-1850*, Ashgate, Aldershot – Brookfield.
- Pott, Sandra (2004) *Poetiken: Poetologische Lyrik, Poetik und Ästhetik von Novalis bis Rilke*, Walter de Gruyter, Berlin – New York.
- Protrka, Marina (2008) *Stvaranje književne nacije: oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća*, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Protrka Štimec, Marina (2023) “Ogledalo romantizma Petra Preradovića”, *Dani Hvarškoga kazališta, vol. 49: Hrvatski narodni preporod i njegovo nasljeđe*, ur. Boris Senker et al., HAZU – Književni krug, Zagreb – Split, str. 251–265.
- Rapacka, Joanna (2002) *Leksikon hrvatskih tradicija*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Riede, David G (1991) *Oracles and Hierophants*, Cornell University Press, Ithaca i London.
- Špun-Stržić, Napoleon (1866) *Iz mladieh lietah*, Tiskom Dragutina Albrechta, Zagreb.
- Tsigka, Eleni (2022) *L’apostrophe dans la poésie romantique française: Hugo, Lamartine, Musset, Vigny*, doktorska disertacija, Université de Picardie Jules Verne – Ethnikó kai Kapodistriakó panepistimio Athinón, Amiens – Athènes, dostupno na adresi <https://theses.hal.science/tel-03879476>, posjet 30. srpnja 2024.

- Užarević, Josip (1991) *Kompozicija lirske pjesme*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta, Zagreb.
- Walzel, Oskar (1944) *Njemačka romantika*, preveo Zdenko Škreb, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Albany.
- Živančević, Milorad (1973) “Danica ilirska’ i njeni anonimni suradnici”, *Croatica*, 5, 5, Zagreb, str. 67–105.
- Žužul, Ivana (2015) *Tijelo bez kosti*, Meandarmedia – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Odjel za kulturologiju, Zagreb – Osijek.

SUMMARY

Dubravka Brunčić

METAPOETRY OF SLAVONIAN ROMANTICS

The paper examines the characteristics of metapoetry of Slavonian Romantics as a theoretical-literary genre hybrid in which the Romantic myth of poetic creative powers was (re)created through various metatextual strategies and the Romantic idea of the autonomy of artistic work was promoted, thus contributing to the constitution of Romantic poetics in Croatian literature. It is also established that the genre, in addition to working on the autonomization of literature, was characterized by supporting and reflecting the 19th-century Croatian national-cultural identification processes. Parnassus imagery was used to metaphorically indicate the value of Slavonian literary heritage as a component of Croatian literature and represent the work on the development of a unique Croatian national literature and the establishment of a national literary canon.

Keywords: *Slavonian writers; Romanticism; metapoetry; autonomization of literature; national-cultural identification*